

HINGEHOID EESTI VAIMULIKE PILGU LÄBI¹

Maire Ivanova, Tõnu Lehtsaar

SISSEJUHATUS

Meie kaasaegses ühiskonnas on võimalik analüüsida kogoduslikku hingehoidu mitmesugustest vaatenurkadest lähtudes: milline on kirikutes toimuv hingehoid, millise hinnangu annavad sellele vaimulikud ise, kas muutuv ühiskonnas on kirik suutnud kohandada oma tööd vastavalt inimeste hingehoidlikele ootustele ja vajadustele, missugused on hingehoiu kasutatavad meetodid, kuidas toimub hingehoidjate ettevalmistamine ja missugune on kogodusliku hingehoiu teoloogiline tähendus.

Artikli eesmärk on anda ülevaade Eesti hingehoiu olukorrast uuritavate vaimulike silme läbi, see võiks hiljem aluseks olla hingehoiualase õpiku väljaandmisele ja vastavate koolituskursuste väljatöötamisele. Ehkki vaimulike ütlused langevad suurelt jaolt kokku, näitavad uurimistulemused ka mõningasi erinevusi kirikute vahel, kuid nende analüüsimine ei ole käesoleva artikli fookuseks.

Hingehoiu mõiste

Ladinakeelne väljend hingehoiu kohta võiks olla *cura animarum*, mis tähendab ühtlasi nii hoolt hingede eest kui nende tervenemist. Sõna „hing”, mis on tõlgitud heebreakeelsest sõnast *nephesh* ja kreekaakeelsest sõnast *psyche*, tähendab Piibli kontekstis mitte lihtsalt hinge, vaid isikut, inimese olemust, kusjuures hing on tema tõeline olemus. Seega tähendab hingehoid inimese kui terviku eest hoolitsemist.

Hingehoiu mõistet saab vaadelda mitmel tasandil. Siinkohal võib näi-

¹ Uuringut toetas Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu (Kultuuriteooria Tippkeskus).

teks tuua ühe tunnustatud käsitluse, milles David Benner² asetab kõige üldisemale tasandile kristliku sõpruse ehk sotsiaalse võrgustiku, mis koguduses inimese ümber tekib, sellele järgnev tasand on pastoraalne teenimine, mis hõlmab õpetamist, jutlustamist ja jumalateenistuste pidamist. Pastoraalsest teenimisest kitsam mõiste on pastoraalne hoolekanne, kus kesksel kohal on inimese toetamine ja aitamine konkreetsete probleemide, aga ka üldisemate isiksuse arengu teemadega tegelemisel. Pastoraalne hoolekanne jaguneb Benneri käsitluses veelgi kaheks: pastoraalnõustamine ja vaimulik juhendamine. Esimene keskendub inimesele ja tema kogemustele, mis vajavad teoloogilist lahtimõtestamist, teine arvestab eeskätt Jumala Vaimu kui tõelise juhendajaga.³

Inimeste hingede eest hoolitsemine on ühel või teisel kujul olnud kirikule omane tegevus läbi sajandite. Protestantlikud kirikud on hakanud teadlikult tegelema pastoraalnõustamisega XX sajandi keskel, kui on välja antud hulgaliselt kirjandust ning loodud mitmekesiseid õppimisvõimalusi potentsiaalsetele hingehoidjatele.⁴

David Lyall, Šoti anglikaani kiriku preester ja praktilise teoloogia õppejõud, toob esile mõne põhilise aspekti, mis viimaste aastakümnete jooksul Lääne ühiskonda mõjutanud on: inimeste üldine suhtumine religiooni, tehnoloogia areng ja globaliseerumine ühes suurema mobiilsusega.

Suhtumine religiooni on nihkunud institutsionaliseeritud religiooselt praktikalt individualiseeritud uskumistele, kus siiski tunnetatakse vajadust rituaalide ja sümbolite järele. Selle tulemuseks on kahanev kirkute liikmeskonna statistika Euroopas.⁵ Ehkki möödunud aastakümnete jooksul pole Euroopas vähenenud nende arv, kes ütlevad end uskuvat Jumalasse, on teisenenud nende uskumuste sisu – enam ei ole Jumalaga seotud uskumuste aluseks niivõrd Piiblis kirjeldatud Jumal, kuivõrd ini-

² David Benner, *Strategic Pastoral Counseling: A Short-Term Structured Model* (Grand Rapids, Michigan: Baker Book House, 2003), 14j.

³ *Ibid.*, 15, 21–24.

⁴ David Powlison, „Questions at the Crossroads: The Care of Souls and Modern Psychotherapies” – *Care for the Soul: Exploring the Intersection of Psychology and Theology*, Ed. Mark R. McMinn, Timothy R. Phillips (Downers Grove, Illinois: Inter-Varsity Press, 2001), 23–25.

⁵ David Lyall, *The Integrity of Pastoral Care* (London: SPCK, 2001), 74–78.

meste endi kujutlustes loodud pilt Jumalast.⁶ See muudab ka kogudusliku hingehoiu tähendust ja kirik peaks hingehoiutöös enam ühiskondlike muutustega arvestama.⁷ Hingehoiu seisukohast on oluline teadvustada, et inimesed, kellele hingehoid on suunatud, ei pruugi haakuda kõigi kiriku poolt dogmaks peetud seisukohtadega, kuid nende jaoks võivad rituaalid (ristimine, leer, laulatus, matus, sakramendi jagamine) olla tähendusrikkad; samuti võivad nad keerulistel hetkedel olla valmis otsima abi kõrgemalt jõult – Jumalalt.

Tehnoloogia areng on toonud kaasa eetiliste küsimuste keerukuse: organite siirdamine, abort, eutanaasia või niisuguste patsientide elustamine ja elushoidmine, kes veel pool sajandit tagasi oleksid tänapäeval kättesaadava sekkumiseta kindlasti surnud; need on vaid mõned näited meditsiini ja tehnoloogia arenguga kaasnenud problemaatikast. Möödunud sajandil kasutusele võetud kontratseptiivid on kaasa toonud seksuaalkäitumise muutuse, mille üks kaasnähtus on vabaabielude arvu kasv ja üha vähenev traditsiooniliste perekondade arv.⁸

Muutunud peremudelid mõjutavad otseselt hingehoius käsitletavat teemaderingi, samuti on hingehoidliku abi olemasolu tähtis just eetiliste otsuste tegijaile.

Globaliseerumine ja sellega kaasnev mobiilsus ning info osatähtsus ja kättesaadavus tänu Interneti ja muude sidevahendite laialdasele levikule, pidev enesetäienduse ja elukestva õppe vajadus kontrastina varasemale aastatepikkusele või koguni eluaegsele ühel ametikohal töötamisele eeldab ka hingehoidjailt paindlikkust ümber orienteeruda ning olla valmis toetama inimesi lähtuvalt nende vajadustest.⁹ Internet on kindlasti üks näide sellest, kustkaudu hingehoid võib toimida.

Käesolev artikkel tegeleb Eesti protestantlike koguduste hingehoiuga. Küllap toimib hingehoidlik tegevus mingil määral igas protestantlikus konfessioonis ja kohalikus koguduses. Igal kiriku külastajal on oma kogemus ja arvamus hingehoiu iseloomu kohta, kuid ennekõike sõltub meie

⁶ Lea Altnurme, *Kristlusest oma usuni: Uurimus muutustest eestlaste religioossuses 20. sajandi teisel poolel* (Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2006), 16j.

⁷ Stephen Pattison, *Pastoral Care and Liberation Theology* (London: SPCK / Cambridge University Press, 1997), 214j.

⁸ Lyall, *The Integrity of Pastoral Care*, 70j.

⁹ *Ibid.*, 66j.

mulje mõne konkreetse koguduse kontekstist ning oikumeeniliste sidemetete ulatuslikkusest. Erinevusi võib esineda isegi ühe konfessiooni piires, rääkimata sellest, et neid võib esineda konfessioonide lõikes.

Selleks, et analüüsida kogoduslikku hingehoidu, tegelda selle arendamisega, hoolitseda selle eest, et hinged oleksid hoitud, on oluline vaadelda, kuidas osapooled uuritavasse protsessi suhtuvad. Nii annamegi ülevaate sellest, millisena näevad kogoduslikku hingehoidu Eesti nelja suurema protestantliku konfessiooni – EELK, EEKBKL, EKNK ja EMK – vaimulikud.

UURIMUSLIK OSA

Meetod

Andmete kogumise meetodiks oli neli kvalitatiivset fookusgrupi¹⁰ intervjuud semi-struktureeritud küsimustega¹¹. Intervjuud toimusid märtsis 2007 ning jaanuaris ja märtsis 2008. Kõigi fookusgruppide toimumisaeg langes kokku mingi vaimulikele mõeldud üritusega – osaduspäevad, aasta- või õpetajate konverents. Intervjuud kestsid keskmiselt 1,5 tundi. Intervjuud lindistati diktofoniga ja hiljem transkribeeriti. Transkribeerimise käigus pandi respondentidele konfidentsiaalsuse eesmärgil fiktiivsed nimed. Transkriptsioonid ja lindistuse failid on autori käes.

Valimi koostamisel lähtuti maksimaalse variatsiooni põhimõttest¹², et esindatud oleksid vaimulikud erinevatest Eesti paikadest (sh erineva

¹⁰ Fookusgrupi intervjuu on grüpiintervjuu, kus on tavaliselt liikmeid 6 kuni 10, kes esindavad mingit laiemat hulka inimesi ja nende arvamusi. Fookusgrupi intervjuu eripära tavalise intervjuuga võrreldes on retsiprookus ehk grupis ühiselt genereeritud ideed või vastused. Michael **Quinn Patton**, *Qualitative Research & Evaluation Methods* (Thousand Oaks: Sage Publications, 2002), 385j.

¹¹ Semi-struktureeritud küsimustega intervjuu tähendab paindlikku intervjuu vormi, kus intervjuueerija saab lisaks eelnevalt ette valmistatud küsimustele esitada täiendavaid küsimusi, avamaks teemasid, mis vestluse käigus esile tulevad. Catherine **Mars-hall**, Gretchen B. **Rossman**, *Designing Qualitative Research* (Newbury Park: Sage, 1989), 108.

¹² Maksimaalne variatsioon ehk heterogeensus valimis – valimisse haaratakse võimalikult erinevad respondendid eeldusel, et nende eripärad kirjeldavad suuremas grupis esinevaid variatsioone. Michael **Quinn Patton**, *Qualitative Research & Evaluation Methods* (Thousand Oaks: Sage Publications, 2002), 234j.

suurusega kogudustest), et küsitletavate hulgas oleks mitmesuguses vanuses ja erineva haridustasemega respondente ning olenevalt vastava kiriku eripärast oleks esindatud ka vähemalt üks naine. EMK fookusgrupi moodustasid 7 vaimulikku, neist 6 meest ja 1 naine. EELK fookusgrupis osalesid 8 vaimulikku, neist 1 oli naine. EEKBKL fookusgruppi lubas küll tulla oluliselt enam inimesi, kuid reaalselt tuli kohale 5 meest. EKNK fookusgruppi tuli EKNK aastakonverentsi programmi tõttu teha kahes jaos, mis tähendas, et esimeses pooles osales 10 respondenti (neist küll võttis sõna vaid 9), teises pooles 7. EKNK intervjuus osalenutest oli üks naine; üks respondent oli ilmik, ent väidetavalt rikkalike kogemustega hingehoiutöö vallas. Kokku oli respondente, kes nelja intervjuu käigus sõna võtsid, 29. Vaimulike vanus oli intervjuuerimise ajal 26 ja 71 vahel, sealjuures umbes poolte respondentide vanus jäi alla 40 eluaasta.

Nelja intervjuu peale sai osalejate töökoha mõttes kaetud suurem osa Eestimaast: Harju-, Rapla-, Lääne-, Saare-, Pärnu-, Viljandi-, Valga-, Võru-, Põlva-, Tartu-, Jõgeva-, Lääne-Viru- ja Ida-Virumaa.

Vaimulikud tulid kogudustest, kus väikseim liikmete arv oli 12 ja suurim mitu tuhat. Respondentide hulgas olid nii linna- kui maakoguduste vaimulikud. Enamik intervjueeritavatest olid eesti rahvusest, kahes intervjuus oli esindatud kokku kolm venekeelse töö tegijat.

Respondentide hulgas oli neid, kel oli teoloogiline kõrgharidus (sh mitmel neist koguni doktorikraad või käsil selle omandamine, üks respondentidest on ise hingehoiu õppejõud), kui neid, kellel formaalset kõrgharidust ei olnud (erialane haridus piirdus mõne täiendõppekursusega). Sinna vahele jäi värvirikas variatsioon mitmesugustest haridusteedest.

Üsna paljudel vaimulikel oli kogemus töötamisest kuskil väljaspool kirikut, sh ülikoolis, kaitseväe kaplanina, haigla hingehoidjana või sõltuvusprobleemidega tegelevas rehabilitatsioonikeskuses. Erines aeg, kui kaua respondentid olid vaimulikuna töötanud – mõnest aastast (u 5 aastat) kuni mõnekümne (40 või enama) aastani.

Kogutud andmeid analüüsiti kvalitatiivselt temaatilise analüüsi meetodil. Alguses teostati avatud kodeerimine¹³, kus tuvastati teemad, millest

¹³ Avatud kodeerimiseks nimetatakse analüütilist protsessi, mille käigus identifitseeritakse andmetes esinenud kontseptsioonid, mis jaotatakse pea- ja alamkategoriasse vastavalt abstraktsuse astmele. Anselm **Strauss**, Juliet **Corbin**, *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory* (Thousand Oaks: Sage Publications, 1998), 101j.

respondendid üldse rääkisid. Teemad jaotusid kuue suure kategooria alla: 1. hingehoiu mõiste, 2. hingehoid kogudusetöö praktikas, 3. abivajajad, 4. hingehoidja roll, 5. probleemid ja võimalused kiriklikus hingehoiutöös, 6. koostöö vajadusest ja võimalustest teiste professionaalsete abistajatega.

TULEMUSED

Järgnevas osas esitame ülevaate uurimistulemustest eelnevalt nimetatud kuue teemakategooria kaupa. Vastajate nimed on muudetud. Näidetena on mõnel pool ära toodud iseloomulikumat vastused. Kirjeldamaks seda, kui sageli kordus mingi seisukoht, on respondentide vastused esitatud kolmes kategoorias: mõni üksik / üks-kaks (mõeldud on 1-2 respondenti), mõned / mitmed (3 ja rohkem, kuid mitte enamus) ja enamus / suurem osa respondentidest.

1. Hingehoiu mõistest

Hingehoiu mõistet selgitades seostasid respondendid seda valdavalt kiriku praktikaga, mis aitab inimesi jõuda Jumala juurde. Parima definitsiooni andis selle kohta Hendrik:

„Hingehoid on /--/ praktilise teoloogia distsipliin, kiriku praktika valdkond, mille eesmärgiks on takistuste kõrvaldamine inimese teelt Jumala juurde.”

Hingehoidliku tegevuse võib jagada üldjoontes kaheks: juba esile kerkinud probleemidega tegelemine ja ennetustöö. See võib toimuda läbi vestluse, jumalateenistuse, palve või koguni koorilaulu kaudu. Hingehoidlikult võib mõjuda ka lihtsalt üksiolek kirikus.

2. Hingehoid kogudusetöö praktikas

Mitmed respondendid pidasid hingehoiu toimimisel väga oluliseks eelduseks **toetava ja usaldusliku atmosfääri olemasolu** koguduses, kus inimesed ei pea kartma, et nende usaldust kuritarvitatakse või neid nende eksimuste pärast hukka mõistetakse. Usaldamatus takistab avameelne olemast ja nõnda tekib olukord, kus tõsisemaid probleeme varjatakse või ini-

mesed kogudusest üldse eemale hoiavad. Üks respondent lisas, et usalduslikku õhkkonda aitab tekitada hea vaimulik atmosfäär ning soojad perekondlikud sidemed koguduseliikmete vahel. Soe õhkkond julgustab koguduse keskele tagasi tulema neid, kes on pikka aega teistsugust elu elanud. Usaldusväarsuse nõue kehtib kõige otsesemalt hingehoidja kohta, olgu tegemist vaimuliku või ilmikuga. Mitmed respondendid tõid näiteid inimeste usalduse kuritarvitamisega seotud negatiivsetest kogemustest.

Selleks, et inimesed **hingehoidja juurde jõuaksid**, on oluline, et neil oleks selle võimaluse kohta teavet. Koguduseliikmete puhul võib loota, et nad teavad, et vaimuliku poole võib hingehoidlike teemadega pöörduda, kuid selleks, et niisugune info ka kogudusest väljapoole jõuaks, tuleb teha teavitustööd. Infot saab levitada teadetetahvli või veebilehe kaudu, samuti levib teave inimeste omavahelistes jutuajamistes. Positiivse kogemuse saanud inimesed räägivad teistele edasi. Inimesed ei pruugi aga sellele vaatamata julgeda vaimuliku poole pöörduda, kuna nad kardavad teda tema töö juures segada. Siis tuleb teha selgitustööd, öelda, et vaimulik ongi selleks, et inimesi aidata.

Mitmed respondendid rääkisid oma kogemusest, mille kohaselt inimestel on neutraalses ümbruses kergem hingehoidlike teemadeni jõuda – kiriku kantseleisse on oma murega raske tulla, kuid palju loomulikum on jagada muret vaimulikuga, keda kohatakse küla vahel, õues töötamas või sisseoste tegemas. See omakorda viitab vajadusele, et vaimulikud oleksid oma koguduseliikmete jaoks „nähtaval” – võtaksid osa tavalistest tegevustest, mis annab võimaluse kontaktide tekkeks ja olulisteks jutuajamisteks. Mitmed respondendid arvasid, et hingehoidja poole pöördumist ja kontakti loomist hõlbustab see, kui vaimulik töötab lisaks kirikule sekulaarses keskkonnas – vestlused töökaaslastega on lihtsad tulema. Vaimuliku juurde mineku teeb kergemaks see, kui tajutakse, et ta on kursis ühiskonnas päevakorral olevate teemadega.

Teinekord peab hingehoidja olema aktiivne ja algatav pool, näiteks siis, kui on näha, et mõni koguduseliige on tegemas valesid valikuid, kui abi vajav inimene on liiga arglik, et abi küsida, või kui pole veel harjutud muredega hingehoidja poole pöörduma.

Aktiivse abipakkumise puhul võivad inimesed aga abist keelduda, kui nad ei taha oma probleemi tunnistada või leiavad, et peavad ise oma muredega toime tulema.

Hingehoid **toimib mitmesugustel tasanditel ja mitmesugustes vormides**. Kõige üldisemalt toimib hingehoid kirikus jumalateenistuste kaudu – inimese jaoks, kes ise ei tunne endas palvetamiseks jõudu, tehakse eestpalvet jumalateenistuse vältel. Kaasa aitavad laulud ja vaimulik sõnum. Jutluski võib toimida hingehoidlikult: see suunab inimest ja õpetab teatud olukordades toime tulema. Hingehoid ja eestpalve on tihedalt omavahel seotud. Tihtipeale kasvab ühest välja teine, sealjuures võib hingehoid viia eestpalveni või eestpalvele tulek juhtida edasise hingehoidliku suhteni.

Üks respondent sõnas, et kui kogudus teeb eestpalvet, siis kaob oht, et palvevastuse korral keskendub tähelepanu ühele inimesele, kellele võiks omistada üleloomulikku väge. Mitmed respondendid rääkisid riskist, et kui mõne inimese mure võetakse koguduse eestpalvesse, siis ei pruugi koguduseliikmed konfidentsiaalsust hoida. Konfidentsiaalsuse osas saab vaimulik siiski palju ära teha – eeskätt vältides detailidesse laskumist ning rõhutades kogudusele konfidentsiaalsuse vajadust. Lahendusena pakkus üks respondent välja mõtte, et spetsiifiliste vajaduste eest palvetamiseks võiks koguduses olla kindel grupp inimesi, kellel on kohustus konfidentsiaalsust hoida.

Olulise abistava vahendina nimetati **palvet**: hingehoidliku vestluse ajal koos inimesega või vaikselt, paludes Jumalalt tarkust, kuidas antud olukorras aidata, ning üksinda pärast vestlust. Mõned vaimulikud kinnitasid, et palvetavad abivajaja eest veel nädalaid pärast hingehoidlikku vestlust.

Abivajajad ei julge alati välja öelda, kui nad eestpalvet vajavad. Siinkohal saab hingehoidja neile võimaluse pakkuda. Ühine palve annab võimaluse paluda abi Jumalalt ka nendes olukordades, kus abistaja ise ei oska abi anda. Respondendid olid kogenud, et palvel on reaalsed tulemused.

Mõned respondendid väljendasid teatavat ebakindlust koos abistatavaga palvetamise osas, selline mõte kõlas aga vaid EELK fookusgrupi intervjuul. Eelkõige on tõrkepõhjuseks respondentide sõnul hirm, et see võib inimest hirmutada ega pruugi iga inimtüübi puhul sobiv olla. Näiteks intellektuaali jaoks võib ettepanek palvetama hakata tunduda arusaamatu, samas võib ta sellega nõustuda, kui selgitada, miks on vaja palvetada. Leiti aga, et tihtipeale on hirm palve ebakohasuse pärast eelkõige hingehoidja enda, tema tausta ja harjumustega seotud. Ettepaneku palvetada võtavad abistatavad respondentide sõnul tihtipeale tänuga vastu ning

mõne respondendi tähelepanekul on hingehoidjal endal suurem seesmine kramp palvetamise ees kui abistatavatel.

Arutledes selle üle, miks ikkagi tekib vaimulikel tõrge abivajajaga palvetada, leidsid paar respondenti, et see, kas palvetamine tuleb loomulikult või mitte, sõltub perekondlikust taustast ja uskumise viisist, millega ollakse harjutud: näiteks need vaimulikud, kes on ise pastorite peredes kasvanud, ei näe palvetamises probleemi ja teevad seda ettepanekut vabamalt.

Hingehoiu üks osa on kindlasti **piht ja pattude andestuse kuulutus** – sellega olid nõus kõigi nelja konfessiooni vaimulikud. Pihi eesmärk on lepitada inimest Jumalaga. Piht annab inimesele mineviku koormatest vabanemise kogemuse. Üks respondent tõi näite oma kogudusest, rääkides, kuidas mitmed inimesed on pihtimise tagajärjel lahti öelnud oma kaksikelust ning saanud aktiivseteks koguduse kaastöelisteks. Mõnikord ei oska inimene ise väljendada pihtimise vajadust, kuigi võib välja paista, et tal on hinges koormad, millest vabanemine võiks edasi aidata. Siin saab abiks olla hingehoidja, kes vastava ettepaneku teeb.

Hingehoidlikult võib mõjuda ka mõnda **koguduse gruppi** – palve- või piibligruppi – kuulumine. Grupp, kus on piiratud hulk inimesi, kes kõik üksteist teavad, annab suurema kindlustunde murede jagamiseks, samuti on võimalik ühiselt teadvustada, et tegemist on konfidentsiaalse infoga. Grupitööst osavõtt aitab lahendada lihtsamaid probleeme. Inimesed saavad üksteiselt tuge ning ei pruugigi vajada vaimuliku abi. Koguduses oleva sotsiaalse võrgustiku positiivset toetavat mõju kinnitas ka üks respondent 2006. aasta uurimuses lapse leinast, öeldes, et perekond, kes osaleb mõne koguduse töös aktiivselt, ei jõua tihtipeale oma murega psühholoogi juurde, kuna neil on hingeabi lähemalt võtta ja järjekord psühholoogi juurde on pikk.¹⁴

Mitmed vaimulikud nägid otsest seost hingehoiul ja **evangeeliumi kuulutamisel**, kuna evangeelium pakub inimeste probleemidele lahendusi. Evangeeliumi kuulutamist ei samastatud siiski täielikult hingehoiuga, vaid nähti kokkupuutepunkte. Inimesi saab hingeliselt toetada ka koguduste kaudu pakutava sotsiaalabiga seoses – sel juhul on hingehoid tihedalt seotud diakoonia- ja misjonitööga.

¹⁴ Respondent 5 – *Leinava lapse aitamine*, Maire Ivanova (magistritöö, Tartu: Tartu Ülikool, 2006), 101.

Hingehoidu võib näha kitsamalt **evangeelsete üritustega** seoses: ühe respondendi jaoks seostus hingehoid evangeelsete üritustega tihedalt selles mõttes, et nemad valmistasid oma koguduseliikmeid enne evangeelset üritust ette uute inimeste toetamiseks, kes kogudusse tulevad. Usulise arengu toetamine tugevdab kogudust tervikuna. Kui inimesed, kes kirikus käivad, tunnevad, et nende vajaduste eest on hoolt kantud ja nad on saanud oma isikliku elu probleemidele lahendused, siis suudavad nad omakorda teisi aidata. Põhjus, miks mõned inimesed kirikust lahkuvad, võibki olla see, et nad on jäänud tähelepanuta ega ole abi saanud.

Mitmed respondendid rõhutasid **hingehoiu jumalikku dimensiooni**. Hingehoidlikus suhtes on tegev Jumal, kelle poole võib pöörduda ning kes võib anda probleemidele lahendusi. Hingehoiu oluline eesmärk on juhtida abivajajat ennast Jumalalt abi otsima, mitte jääma üksnes hingehoidja vahendamisele lootma. Mitmed ütlesid, et inimeste aitamisel pelgalt psühholoogilistest või teoloogilistest teadmistest ei piisa, tuleb pöörduda Jumala poole. Hingehoidjal võib olla kasu vaimuandide kasutamisest, ütles üks respondent. Ta mainis tarkuse, tunnetuse ja vaimude äratundmise andi. Paar respondenti rõhutasid aga vastukaaluks, et mitme probleemi puhul ei aita üksnes palvetamisest, vaid tuleb olukorda analüüsida ja midagi ette võtta – seda eriti juhul, kui inimene vajab lisaks vaimulikule ka psühhiaatrilist, meditsiinilist või sotsiaalabi. Sealjuures on oluline, et abivajaja ise vastutaks oma tegude eest ning astuks vajalikke samme.

3. Kes on abivajajad?

Hingehoius on lihtsamini ligipääsetavaid sihtgrupe ja ka neid, kelleni on raskem jõuda. Raskemini ligipääsetavateks peeti inimesi, kes on seesmiselt uhked, kinnise iseloomuga, varasema negatiivse kogemusega hingehoiu valdkonnast; samuti öeldi, et vähem tõenäolised tulijad on majanduslikult paremal järjel, **samuti need, kes tunnevad, et nad on liiga patused** või ei ole valmis muutuma. Raske on aidata abiotsijaid, kes pole valmis midagi ette võtma ning vastutust oma elu eest enesele võtma.

Ehkki mõned respondendid ei soovinud tüüpilist sihtgruppi eristada, tõid teised siiski välja erijooni, kirjeldamaks neid, kes teadlikult hingehoidlikku abi otsivad. Nimetati naisi ja neid, kes tulevad teise inimese probleemidele lahendust küsima. Hingehoidja juurde jõuavad sagedamini

psühhiaatriliste probleemide või suhtlemisvaegusega inimesed. Samas leidsid paljud, et tõsise probleemi korral võib abi otsima tulla ükskõik kes ning siin ei saa vanust, sugu või muud karakteristikut määravaks pidada. Kui üldjuhul eeldati, et hingehoid on suunatud peamiselt koguduseliikmetele, siis siin oli paar erandit, kus räägiti, et hingehoidja juurde tulevad inimesed ka väljastpoolt kogudust.

Peamisteks muredeks, mille tõttu abi otsima pöörduakse, on suhte- probleemid, konfliktid, sõltuvusprobleemid. Tullakse nii eksistentsiaalsete küsimustega, mis seonduvad kaotuse, leina või haigustega, kui ka väga igapäevaste teemadega, nagu näiteks töö otsimine või majandusras- kused; lisaks mainiti tegelemist bi- ja homoseksuaalsete inimestega. Üks respondent avaldas kartust, et jätkuva majanduslanguse perioodil võib suitsiidide arv Eestis veelgi kasvada. Hingehoidjate üks keerulisemaid ülesandeid ongi suitsiidimõtete tõrjumine.

4. Hingehoidja roll

Hingehoidja omadustest ja oskustest rääkides rõhutati ennekõike, et tal peab olema kutsumus seda tööd teha ning armastav suhtumine inimes- tesse. Kristlikul hingehoidjal peab olema toimiv suhe Jumalaga, millest võib ammutada jõudu, mis annab vaimuliku küpsuse ega lase läbi põleda.

Isikuomadustest rõhutati usaldusväärsust, empaatilisust ja oskust kuulata. Hariduse osas läksid arvamused lahku. Mitmed respondendid ütlesid, et hingehoidja peaks olema hea üldharidusliku taustaga ning lisaks omama teadmisi nii teoloogia, psühholoogia kui meditsiini vallast, samas kui teiste jaoks ei olnud haridus nii oluline. Nemad tähtsustasid pigem armastust inimeste vastu ja kutsumust. Kristlik hingehoidja peaks teadma Piibli põhimõtteid – sellega nõustusid kõik. Samas olid mõned respondendid veidi ettevaatlikud, kartes, et äärmuslikul juhul ei pruugi hingehoidja probleeme sisuliselt analüüsida, vaid pakkuda lihtsustatud lahendusi Piibli ja palve kujul. Lisaks formaalsele õppimisele nimetasid mitmed respondendid mitteformaalset – lapsepõlvest õppimist, suhtle- mist õpingukaaslaste või teiste abistajatega.

Oli neid, kes nentisid, et ehkki täiendkoolitus oleks kasulik, pole neil ilmselt võimalik sellest osa võtta. Peamiste põhjustena nimetati aja- ja rahapuudust (madal palk ja kogudusepoolse finantseerimise puudumine).

Samas oli mitmeid, kes ilmselt oleksid valmis täiendkoolitusi läbima, ning üks respondent ütles, et tema kogudus planeerib vaimuliku täiendkoolituse kulud oma eelarvesse. Lisaks täiendkoolitustele mainisid mitmed iseseisvat erialakirjanduse lugemist. Mitmed respondendid tunnistasid, et paraku on nad pidanud õppima ka enda ja teiste eksimustest, Vigade tegemise kohta ütles Toivo:

„Need on kõige kallimad, need lähevad mõnikord kõige rohkem maksma, aga õpid kõige rohkem.”

Kuna vaimulikel on palju tööd, nende juurde ei julgeta tulla aukartusest, kirikus kehtib üldise preesterluse põhimõte ja vaimulikud ei suuda kõikides valdkondades ühtviisi pädevad olla, siis tundus, et kõik respondendid nõustusid, et hingehoidjatena peaks tegutsema ka ilmikud. Kogudus on juba oma olemuselt toimiv sotsiaalse võrgustiku süsteem, kus inimesed saavad vastastikku üksteist toetada, mistõttu see on suurepärane keskkond hingehoidliku toe pakkumiseks ja saamiseks. Kuna mõne teema puhul on abivajajail lihtsam rääkida samast soost inimestega, on oluline, et hingehoidjatena tegutseks nii mehi kui naisi. Mõnikord võib juhtuda, et pastori abikaasa osutub just sel põhjusel hingehoidjaks.

Kahjuks võib hingehoiutööd teha ka valedele eesmärkidel. Nii toodi esile, et mõnikord on koguduse vabatahtlikud valmis hingehoidjaina tegutsema mitte soovist ligimesi aidata, vaid tahtes pälvida tähelepanu ja tunda end vajalikuna.

Probleemina toodi esile, et vaimulikel endal puudub mentor, kellele oma töös toetuda. Mentori olemasolu aitaks läbipõlemist vältida. Koguduse ilmikliikmete jaoks võiks tulevikus käima lükata tugigrupid mitmesuguste probleemidega tegelemiseks või ka nende ennetamiseks. Selliste gruppide seas võiks olla ka tugigrupp leinajaile; ennetavalt ja toetavalt mõjuvad aga kõikvõimalikud koguduse grupitöö vormid (piibli- ja palvegrupid, naiste-, noorte-, perede grupid jne).

5. Probleemid ja võimalused kiriklikus hingehoiutöös

Esmaseks tõkkeks võib olla kirik ise: on oht, et ollakse keskendunud vaid endale ega suudeta pakkuda vastuseid ühiskonnas esile kerkivatele probleemidele. Ühiskonnast rääkides leiti, et mitmed probleemid võivad tule-

vikus süveneda, nt probleemid perekondades, kiire elutempoga kaasnevad probleemid, sõltuvusprobleemid, majandusraskused, suitsiidide hulk, mistõttu on oluline, et kirik suudaks analüüsida olukorda ühiskonnas ja muutuda üha relevantsemaks.

Aastaid kirikutööl olnud vaimulikud ei pruugi ise tajuda, et nad on ühiskonnast eraldunud: elatakse teistsuguses maailmas kui ülejäänud ühiskond kõigi oma probleemidega. Sellest tuleneb, et jutlused ja isegi vaimuliku sõnakasutus jäävad inimestele võõraks ja elukaugeks.

Hingehoidja poole pöördumist võib takistada teadmatus sellise võimaluse olemasolust, usaldamatus kiriku kui terviku või konkreetse hingehoidja suhtes või abivajaja või -pakkuja tagasihoidlikkus. Kirik tervikuna, samuti ka hingehoidjad individuaalselt saavad tegutseda selle nimel, et usaldus kasvaks ning hingeabi saamise võimalusest teataks rohkem.

Probleemidest mainiti **kaastöölise vähesust**. Vaimulikud üksi ei suuda kõigi abivajajatega tegeleda, eriti kui nad lisaks kirikule töötavad ka mujal, seetõttu oleks abilisi juurde vaja. Samas leiti, et kaastöötajate puudus takistab töö laiendamist üksnes väljapoole kogudust, mitte aga abi andmist koguduses. Abilisi on pakiliselt vaja siis, kui inimeste arv koguduses on kiiresti kasvamas – ühe respondendi sõnul on tema koguduses just niisugune olukord, liikmete arv kasvab nii kiiresti, et nad on pidanud pingutama, **leidmaks** piisavalt uusi kaastöölisi ja jõudmaks võimalikult paljude inimestega tegeleda.

Eraldi võimalusena hingehoidlikuks tööks mainiti üle Eesti toimivat „**Teeliste kirikute**” projekti, mis võib väga edukalt olla võimalus kohtuda kirikukülastajatega ning kuulata ära nende muresid ja koos palvetada. Üks respondent, olles näinud, kuidas „Teeliste kirikute” projekti raames osutusid inimesed, kes seisid hea kiriku avatud olemise eest, tema kirikus esmasteks hingehoidjateks, leidis, et edaspidi tasuks teha hingehoiukoolitusi kõigile kiriku valvuritele.

Takistuseks hingehoidlikus töös võivad olla **hingehoidja enda probleemid**. Olukorras, kus hingehoidja ise maadleb lahendamata probleemidega, ei suuda ta abivajajat samade probleemide osas aidata. Siis tuleks abiotsija kellegi teise juurde edasi suunata.

Probleemina mainiti **mentorite puudumist**. Mentori või mingi tugisüsteemi olemasolu aitaks vähendada vaimulike läbipõlemist. Tugisüsteem ei pruugi piirduda vaid ühe konfessiooniga – kaplanite tegevust näi-

teks tuues kirjeldas üks respondent, kuidas eri konfessioonide vaimulikud üksteist toetavad. Samasugune koostöövõrgustik võiks ilmselt olla abiks kõigile vaimulikele.

Tuleviku osas arvati, et **hingehoid muutub üha professionaalsemaks**. Professionaalsuse kasvu loodeti ka hingehoidjate puhul. Hingehoiu ainet ning sellega seonduvaid teisi aineid (psühholoogia, juhtimispsühholoogia) võiks teoloogiliste õppeasutuste õppekavades oluliselt enam olla, samuti on väga vaja Eestis tehtud uurimistööd, millele praktilises töös saaks tugineda. Avaldati lootust, et hingehoidjate/koguduse vaimulike jaoks töötatakse välja samasugune kutsesstandard, nagu on praegu olemas kaplanite jaoks.

Kuna kõik vaimulikud ei ole ühtviisi andekad hingehoidjad, pakkus üks respondent välja mõtte, et need, kellel see and ilmselgelt olemas on, võiksid olla vabastatud muudest kohustustest vaimulikuna, et keskenduda peamiselt hingehoidlikule tööle. See viitab ehk mõttele, et lisaks koguduse vaimulikele võiksid olla ka eraldi hingehoidjad, kelle peamine tegevusala ongi hingehoidliku abi andmine ja kelle tegevus ulatub ehk ühe koguduse piiridest kaugemalegi.

6. Teiste professionaalsete abistajatega koostöö tegemise vajadusest ja võimalustest

Põhimõtteliselt nõustusid kõik respondendid, et vajaduse korral tuleks abivajaja erialaspetsialisti juurde edasi suunata. Paljud respondendid ütlesid, et nad on seda ka praktikas teinud; teised väitsid, et nad on sellest võimalusest teadlikud, kuid ei ole seda kasutanud. Valdkondadest nimetati alkohoolikute rehabilitatsiooni keskust, psühholoogi, psühhiaatrit, perearsti, sotsiaaltöötajat (omavalitsust), üks respondent nimetas ka politseid.

Professionaalsele abile anti mitmesuguseid hinnanguid. Üldiselt jäi mulje, et need, kes olid abi küsinud, olid tulemusega rahul; need, kes polnud küsinud, tõid mittepöördumise põhjusena esile hirmu, et tulemus võib olla ebasoovitav – näiteks et mittekristlane annab kristlikku konteksti arvestades sobimatut nõu. Paraku oli respondentidel ka negatiivseid näiteid selle hirmu kinnitamiseks nende juurde abi saama tulnud inimeste kogemustest. Samas oli ka positiivseid näiteid ning arvati, et negatiivseid kogemusi võib ette tulla kõigi professionaalidega, sealhulgas

ka vaimulikega. Psühhiaatrilise abi osas oldi samuti eriarvamusel – ühed leidsid, et üksnes medikamentidest ei piisa, teised, et teatud juhtudel muu ei aitagi kui just meditsiiniline abi.

Mitmed respondendid tõdesid, et paraku ei tea nad ühtegi kristlasest teise eriala professionaali, kelle juurde võiks julge südamega abivajajaid edasi saata. Üks respondent oli siin selgeks erandiks, kinnitades, et tema on üsna tihti edasi saatnud, kuna ta abikaasa on psühholoog.

Valmisolek professionaali juurde saata tundus respondentidel siiski üldiselt olemas olevat. Ka nendel, kes siiani polnud seda võimalust kasutanud. Mitmed respondendid tõdesid, et vajadus koostöö järele professionaalidega, kelle väärtushinnanguid saab usaldada, on väga suur.

ARUTELU

Järgnev arutelu ning selle edasiarendused tuginevad uurimuse kuuele põhikategooriale: 1. hingehoiu mõiste, 2. hingehoid kogudusetöö praktikas, 3. abivajajad, 4. hingehoidja roll, 5. probleemid ja võimalused hingehoiutöös, 6. koostöö vajadusest ja võimalustest teiste professionaalsete abistajatega.

1. Hingehoiu mõiste

David Benner jagab hingehoiu mitmele tasandile, alustades üldisest kiriku osadus- ja sõpruskonnast ning lõpetades isikliku hingehoidliku suhtega. Ka Eesti vaimulikkond on päri, et hingehoid ei piirdu üksnes vestlusega, vaid võib sisalduda väga mitmesugustes koguduse töö valdkondades. Hingehoidliku tegevuse jagasid respondendid kaheks: juba esile kerkinud probleemidega tegelemine ja ennetustöö.

2. Hingehoid kogudusetöö praktikas

Probleeme saab vältida või nendega rohujuure tasandil tegelemist toetada, kui kogudustes toimib grupitöö. Seega tõdevad vaimulikud lähisuhetele rajaneva osaduse hingehoidlikku olulisust. Kogudustel tasuks kaaluda niisuguste tugigruppide loomist, kust saavad abi näiteks leinajad, sõlt-

lased, teismeliste vanemad, lahutatud jne. Isegi traditsioonilisemate gruppide – piibli- ja palvegruppide või koguni muusikakollektiivide – tegevust ei tohiks hingehoidlikust aspektist alahinnata ning nende tööd tuleks võimalikult palju soodustada.

Respondentide sõnul osutuvad hingehoidjateks mitmesuguste koguduse töövaldkondade juhid. Seetõttu tuleks eraldi tähelepanu pöörata nende koolitusele ja hingehoiule. Erilist hoolt vajaksid noortejuhid, kuna paljudes kogudustes tegutsevad noortejuhitena pisut vanemad ja aktiivsemad noored ise. Kindlasti vajaksid nad sarnaselt teiste töövaldkondade juhtidega nii koolitust kui hingehoidlikku toetust, et omakorda teisi noori toetada.

Vastajad pidasid oluliseks usalduslikku õhkkonda koguduses. Arvestades Eesti ühiskonna üldist ettevaatlikku suhtumist religiooni, peaks kirik oluliselt rohkem tegutsema selle nimel, et usaldus kiriku vastu ei kahaneks. Seda saab teha mitmel tasandil. Esiteks, kehastades võimalikult autentset kristlust ilma silmakirjalikkuse ja topeltmoraalita, tunnistades, et ka meie koguduseliikmed ja vaimulikud võivad olla ekslikud. Aus õhkkond kasvatab küpseid usklikke, kes ei püüa end kellegi teisena näidata. Teiseks annab siirus neile, kes tunnevad end ekslikena, julgust koguduse rüppe pöörduda, et sealt abi leida. Kolmandaks peab avatus olema tihedalt seotud konfidentsiaalsusega. Siin saab vaimulik palju ära teha, õpetades konfidentsiaalsuse olulisust.

See, kui võrd kogudus kasvab, tundub respondentide sõnul olevat tihedalt seotud sellega, kui palju uutele inimestele keskendutakse ning kui suur hulk ilmikuid hingehoiuga tegeleb. Kogudused, kes pööravad tähelepanu uustulnukatele, tõenäoliselt ei kaota neid, uustulnukatest võivad aga edaspidi omakorda teiste eest hoolitsejad kujuneda. Kuna vaimulikud ise kõigi abivajajateni ei jõua, peaksid kogudused teadlikult tegelema ilmikute koolitamise ja innustamisega, et nood oleks suutelised esmast hingehoidlikku abi osutama. Eesti kogudused võiksid rohkem ära kasutada neid võimalusi, kui kogudustesse mitte kuuluvad inimesed kirikusse tulevad. „Teeliste kirikute” projekt on hea näide sellest, kuidas kiriku valvurid võivad osutada hingehoidjateks.

Respondentide sõnul on inimestel kerge muredest rääkida väljaspool kirikut, n-ö neutraalses ümbruses. Vaimulikud peaksid endale enam teadvustama vajadust olla inimeste jaoks „nähtaval”. Võimalik, et abi oleks

mitteformaalsete ettevõtmiste (väljasõidud, matkad, sünnipäevad, laagrid) korraldamisest, et vähendada distantsi koguduseliikmete ja vaimulike vahel.

Hingehoid on vastajate arvates kombinatsioon psühholoogilistest ja teoloogilistest teadmistest ning suhtest Jumalaga. Mitmed respondendid ütlesid, et kiriku hingehoidjad ei tohiks usulise aspekti sissetoomisel tagasihoidlikud olla. Teisalt tuli ilmsiks mõnede hingehoidjate kimbatuse palvevõimaluse pakkumisel. Hingehoidjad peaksid endile selgemalt teadvustama oma rolli Jumalalt tuleva abi vahendajana. Kui nad taandavad abi pakkumise üksnes psühholoogilisele tasandile, siis pole abivajaja jaoks enam vahet, kas minna psühholoogi või kiriku hingehoidja juurde. Tihti peale tullakse hingehoidja juurde just seetõttu, et teatakse – ta suudab vahendada Jumalalt tulevat abi. Niisugune hoiak on väga oluline, kuna nüüdisaegse hingehoiu üheks probleemiks peetakse selle taandumist psühhoteraapiale.

3. Abivajajad

Respondendid tõid välja need, kelleni on hingehoius raskem jõuda: mehed, jõukamad inimesed, ise toime tulla tahtjad. Uute tehniliste lahenduste proovimine hingehoius oleks ehk võimalus jõuda nende sihtgruppi, kelleni muidu on raskem jõuda. Võib-olla oleks üheks võimalikuks lahenduseks pakkuda hingehoidlikku abi Interneti vahendusel. Mõned respondendid mainisid, et kristlikes raadiotes kajastatakse vahel hingehoidlikke teemasid. Arvestades seda, kuivõrd suur protsent Eesti elanikkonnast (sealjuures üha enam ka vanema põlvkonna esindajad) kasutab Internetti, oleks see mõeldav olulise täiendusena kirikutes silmast silma toimuvale hingehoiutööle. Interneti eelis raadio ees on laiem leviala ning suurem võimalus individuaalselt läheneda, kui kasutada foorumeid või isiklikku kirjavahetust nagu näiteks psühholoogia üliõpilaste Lahendus.net¹⁵ pakub. Nagu kirjutab David Lyall, on ühiskond viimaste aastakümnete jooksul muutunud oluliselt mobiilsemaks ja tehnoloogiakesksemaks, nõudes paindlikkust ka hingehoidjatelt.

Mõnikord peavad hingehoidjad tunnistama, et on inimesi, keda aidata on raske või võimatu.

¹⁵ www.lahendus.net

Näiteks ei saa aidata neid, kes pole valmis oma tegude eest vastutama ja kes loodavad vaid teiste abile. Oluline on ka tajuda oma oskuste piire, et spetsiifilise abi (psühholoogilise, psühhiaatrilise või sotsiaalabi) vajajad jõuaksid vastava professionaali või institutsiooni juurde.

4. Hingehoidja roll

Vastajad rõhutasid lisaks hingehoidja formaalsele haridusele tema toimiva jumalasuhte olulisust.

Hingehoidja isikust rääkides rõhutati nii isikuomadusi kui väljaõpet. Hariduse osas läksid arvamused lahku. Mitmed respondendid ütlesid, et hingehoidja peaks olema nii hea üldharidusliku taustaga kui omama teadmisi teoloogia, psühholoogia ja meditsiini vallast, samas teised ei pidanud haridust nii tähtsaks.

Kuna takistusena täiendkoolituste läbimisel nimetati muu hulgas majanduslikke raskusi (vaimuliku madal palk ja kogudusepoolse finantseerimise puudumine), siis saaksid kirikud siin järele mõelda, millised on nende prioriteedid, ning kui vaimulike ja kiriku töötegijate täiendõpet peetakse oluliseks, siis püüda leida vahendeid koolitustasude kompenseerimiseks või täiendkoolituste läbimise sidumiseks palgasuuruse või muude hüvedega.

Hariduse väärtustamine kirikutöö kontekstis saab alguse koguduse vaimuliku eeskujust. Nii saab vaimulik ise palju ära teha, et tema koguduse ilmikud saaksid osaleda mitmesugustel täiendkoolitustel ja selle kaudu laiendada kaastööliste (sh ilmikutest hingehoidjate) ringi. Kui vaimulik ise pole enesetäiendusest huvitatud, siis võiks talle olla tõukeks kirikujuhtide julgustus (või ka nõue) jätkukoolituseks.

Hingehoidja omadustest ja väljaõppest rääkides peeti esmatähtsaks, et tal oleks kutsumus seda tööd teha, armastus inimeste vastu ja toimiv suhe Jumalaga, mis kasvatab vaimulikku küpsust. Nende eelduste olemasolu ei lase kergesti läbi põleda, leidsid respondendid. Ehkki tegu on justkui iseenesestmõistetavate asjadega, viitab respondentide niisugune ütlus siiski võimalusele, et hingehoidjaks on saanud need, kel pole kutsust, toimivat jumalasuhet või armastust inimeste vastu. Üks respondent nägi ohtu, et hingehoidjateks võidakse pürgida valedel motiividel, soovides olla vajalik ning tõmmata iseendale tähelepanu.

Kui hariduse olemasolu võib hinnata eksamitega, siis kuidas hinnata

näiteks potentsiaalse hingehoidja suhet Jumalaga või motiivide õigsust? Siit võib edasi mõelda, kas tulevastel hingehoidjatel oleks vaja lisaks erialaeksamil läbida ka nn tööintervjuu, mis selgitaks kandidaadi sobivust.

5. Probleemid ja võimalused hingehoiutöös

Peamiste probleemidena nimetasid respondendid kõikvõimalikke suhte- probleeme ning kannatuse ja leina teemat. Siin tasuks ehk teoloogiliste õppeasutuste õppekavasid üle vaadata, et paremini reaalsete vajadustega kursis olla. Eraldi võiks tähelepanu pöörata ka küsimusele, kuidas kirikud praktiliselt inimesi majanduskriisi oludes toetada saavad – näiteks korraldada lisaks hingebile koolitusi, et varustada inimesi oskustega tööturul läbilöömiseks, või püüda koostöös omavalitsustega leida muid võimalusi, kuidas töötuid ühiskondlikku tegevusse kaasata.

Hingehoiutöö ühe ohuna nähti läbipõlemist. Mitmete respondentide arvates aitaks läbipõlemist vältida mentori olemasolu. Siin tasuks teha koostööd kirikute vahel, et analoogselt kaplanaadiga, kus eri konfessioonide vaimulikud üksteist toetavad, võiksid ka kirikutööl olevad vaimulikud vajaduse korral mõne teise konfessiooni vaimuliku poole pöörduda.

Tulevikuperspektiivide osas loodeti, et hingehoiuga seonduvaid aineid saab teoloogiliste õppeasutuste õppekavas olema oluliselt rohkem, see võimaldaks anda vaimulikele ja koguduse töötajatele hingehoidlikuks tööks parema ettevalmistuse. Praktiseerivatele hingehoidjatele oleksid abiks hingehoiuteemalised uurimused, eriti selles osas, mis puutub Eesti konteksti. Tartu Teoloogia Akadeemia on avanud hingehoiu eriala, see on üks oluline samm sinnapoole, et hingehoidjate ettevalmistus oleks põhjalikum. Põhjalikumat hingehoiu käsitlust või spetsialiseerumist võimaldavat suunda võiks pakkuda teisedki teoloogilised kõrgkoolid.

Mitmed respondendid avaldasid lootust, et tulevikus kujundatakse välja vaimuliku või hingehoidja kutsestandard analoogselt praegu olemasoleva kaplanitöö kutsestandardiga. Selle läbi oleks võimalik tagada hingehoidjate ühtlasemat taset eri kirikutes ning loodetavasti tekiks siis ka suurem usaldus nende professionaalsete oskuste suhtes. Kaaluda tasuks ka ühe respondendi ideed, mille kohaselt mõned vaimulikud võiksid töötada hingehoidjatena ilma kohustuseta vastutada mõne koguduse eest. See võimaldaks neil vastavalt vajadusele minna appi kogudustesse,

kus on parasjagu suurem vajadus hingehoidjate järele, korraldada koolitusi nii vaimulikele kui ilmikutele ja samas olla ehk aktiivsemalt seotud ka teiste vaimulike toetamise ehk mentorprogrammiga.

Edasiste arengute osas pidasid respondendid oluliseks, et kirik suudaks paindlikumalt reageerida ühiskonna vajadustele. Küllap ei ole siin isegi mõeldud niivõrd jumalateenistuste nüüdisajastamist või mõisteta- vaks muutmist (kuigi sedagi mainiti, et vaimulik peab kasutama nii- sugust keelt, mis oleks inimestele mõistetav), kuivõrd just aktiivsust ühis- kondlike probleemide leevendamisel või lahendamisel. Ehkki mitmed kirikud on algatanud sotsiaalprogramme, nagu supiköögid, rehabilitat- sioon alkoholi- ja narkosõltlastele, töö tänavalastega jne, tundub kriitika olemasolust lähtudes, et kõik kogudused ei kasuta oma potentsiaali opti- maalselt ära.

6. Teiste professionaalsete abistajatega koostöö tegemise vajadusest ja võimalustest

Mitmed hingehoidjad juba teevad koostööd teiste professionaalidega, teiste jaoks on aga takistuseks hirm, et nood ei suuda inimesi aidata vastavalt kristlikele väärtustele. On võimalik, et enamasti pole see hirm õigustatud, kuna psühholoogid-psühhiaatrid peavad oma töös siiski läh- tuma eelkõige kliendi/patsiendi maailmavaatest. Võib-olla oleks hirmude vähendamisel abiks see, kui vaimulik ei saadaks lihtsalt inimest teise abis- taja juurde, vaid läheks esimesel korral ka ise kaasa, et luua kontakt ja hõl- bustada edasist lõimumist ning vaimuliku ja n-õ ilmaliku abistaja koos- tööd. Teiseks, Eestis siiski on kristlastest psühholooge ning tundub, et koostööd takistab infopuudus, ei teata, millised professionaalid on krist- lased.

KOKKUVÕTE

Hingehoid on valdkond, millega iga kogudus mingil tasandil tegeleb. Iga vaimulik ja paljud koguduseliikmed on teistele hingehoidjaks. Seetõttu on oluline analüüsida, kuidas hingehoid meie kirikutes toimib ning mil moel võiks seda veelgi tõhusamaks muuta.

Nagu käesolevast uurimusest on selgunud, on võtmeküsimuseks hingehoidjate väljaõpe ja täiendkoolitus, aga kindlasti ka kiriku kui ter- viku nägemus sellest, kuidas hingehoiutööd ühiskonna vajadusi silmas pidades paremini arendada.

Siin esitletud tulemused annavad mõtte- ja uurimisainet edasiseks. Käesoleva artikli autorite eesmärk on edaspidi põhjalikumalt vaadelda konfessioonide eripärasid hingehoidlikus tegevuses, võrrelda vaimulike ja koguduseliikmete nägemust hingehoiu kättesaadavusest ja olemusest, pöörata enam tähelepanu sellele, kuivõrd mõjutab vaimuliku isik (sealhulgas siin uurimuses kõne all olnud erinev haridustaust) hingehoiu eden- damist koguduses.

Uurimuse põhjal on pakutud välja mitmeid ideid, millest mõningaid saab ehk kergemini ellu viia, teised on keerukamad. Näiteks on teoloogi- liste õppeasutuste ainekavade täiendamine seotud ette antud õppemahu ja rahaliste vahenditega, mis võib soovitusena lisada rohkem hingehoiuala- seid praktilisi aineid muuta teostamatuks mõtteks. Koguduste tasandil eheda ja siira kristluse praktiseerimine aga sõltub nii vaimuliku eeskujust, õpetusest kui ka lõpuks igast koguduseliikmest individuaalselt. Usume, et uurimusest on kasu ka siis, kui see ajendab vastu vaidlema, kuna dia- loogi läbi tärkavad lõpuks ehk realistlikud ja praktilises elus rakendatavad ideed.